

Region Norrbottens handlingsplan 2018 – 2022

-för en förbättrad och mer jämlik och jämställd folkhälsa

Förord

Följande 118 åtgärder och aktiviteter är Region Norrbottens bidrag till att främja befolkningens fysiska, psykiska, sociala och existentiella hälsa. På samma sätt som andra välfärdsleverantörer måste hälso- och sjukvården göra en medveten fokus- och resursförflyttning från att hantera konsekvenserna av sjukdom till att förebygga att den överhuvudtaget uppstår.

Politiker och tjänstemän på lokal och regional nivå har stora möjligheter att påverka graden av jämlikhet då de bestämmer vilka välfärdstjänster som ska erbjudas och hur de ska se ut. Vid varje beslut att etablera, justera eller avveckla en välfärdstjänst/service bör konsekvenserna på den jämlika hälsan utredas. Det vill säga hur åtgärden påverkar hälsan hos socioekonomiskt svaga grupper respektive socioekonomiskt starka grupper. Finns det risk att åtgärden gynnar redan starka grupper och/eller missgynnar redan utsatta grupper bör beslutet omprövas då det finns en överhängande risk för att åtgärder bidrar till ökade hälsoklyftor. Valet och utformningen av välfärdstjänster är bland de viktigaste verktygen för att utjämna skillnader i hälsa då de har störst genomslagskraft hos dem med mindre av egna resurser.

Regionens process för framtagning av regional handlingsplan

Norrbottnens övergripande folkhälsomål om en **förbättrad och mer jämlik och jämställd folkhälsa i Norrbotten** nås genom att skapa en positiv utveckling inom de områden som konstaterats¹ ha särskild betydelse för befolkningens hälsa.

De är:

1. Utbildningsnivån och det livslånga lärandet ska öka och bli mer jämlikt och jämställt
2. Levnadsvanor som påverkar hälsan positivt ska öka i omfattning och bli mer jämlika och jämställda
3. Normer och värderingar som främjar en bättre och mer jämlik och jämställd hälsa ska stärkas
4. Kommuner och regionala företrädare arbetar systematiskt med folkhälsa

Region Norrbottens process för framtagning av förslag till åtgärder/erbjudanden

Regionens insamling och sammanställning av förslag till åtgärder/erbjudanden har pågått våren/hösten 2018 och kanaliserats genom tre arbetsgrupper med fokus på Barn/unga, Vuxna respektive Äldre. Arbetsgrupperna har bestått av interna och externa sakkunniga och/eller företrädare för diskrimineringsgrunder. Förslag på åtgärder/erbjudanden har även samlats in internt i dialog med samtliga stabsenheter och visioner inom Region Norrbotten samt med externa aktörer som exempelvis Länsstyrelsen, Svenska Kyrkan, Norrbottens Idrottsförbund/SISU Idrottsutbildarna och Luleå tekniska universitet.

En färgglad process!

Åtgärder/erbjudanden med grön text innebär att det är något som redan bedrivs eller är förankrat och ska påbörjas.

Åtgärder/erbjudanden med svart text innebär att det är ett nytt förslag som är förankrat med utpekad aktör.

Regional struktur för framtagning av regional handlingsplan

Delmål:	Samordningsansvarig organisation:	Kontaktperson i samordningsansvarig organisation:	Region Norrbottens kontaktperson:
1: Ökad utbildningsnivå..	Norrbottnens Kommuner	Annica Henriksson, Lars Sandström	Eva Jonsson, Regionala enheten
2: Levnadsvanor	Region Norrbotten	Åsa Nordberg, Folkhälsocentrum	Åsa Nordberg, Folkhälsocentrum
3: Normer och värderingar	Länsstyrelsen i Norrbotten	Katarina Sandling Jonsson/Irina Enbuska von Schantz	Linda Moestam, Folkhälsocentrum
4: Systematiskt folkh. arb	Norrbottnens strategigrupp	Linda Moestam, folkhälsocentrum	Linda Moestam, Folkhälsocentrum

¹ Områden, tillika delmål som i [Norrbottnens folkhälsostrategi 2018-2026](#), pekats ut som särskilt betydelsefulla för den norrbottniska befolkningens hälsa, sid. 24

Viktiga aspekter att ta hänsyn till i genomförandet av handlingsplanens insatser

Delaktighet

Det är av stor betydelse att de folkhälsoinitiativ som utvecklas i länet sker i dialog med berörda grupper. Intressen och behov kartläggs och människor får möjlighet att vara delaktiga i processen. Vid framtagningen av handlingsplanen har grupper som berörs av de föreslagna åtgärderna fått möjlighet att vara delaktiga. Representanter för diskrimineringsgrunderna har inbjudits till möten/workshops för synpunkter och förslag.

Egenmakt (empowerment)

Att individen har inflytande, så kallad egenmakt (empowerment), över de faktorer som påverkar hälsan, och kan göra hälsosamma val är viktigt. I handlingsplanen finns därför många förslag på hälsopromotiva åtgärder.

Jämställdhetsperspektiv

Traditionella normer och värderingar som förstärker bristen på jämställdhet och utanförskap ska utmanas. Könsupplad statistik ska alltid och där det är möjligt användas. Eventuella skillnader mellan flickor och pojkar, kvinnor och män bör vara en grund för insatsen i syfte att främja mer jämställda och jämlika villkor. För att de aktiviteter/åtgärder som planeras inom ramen för handlingsplanen ska främja ett jämlikt, jämställt och hållbart samhälle där alla människor har lika värde och samma rättigheter bör dessa genomföras med god kunskap om hur insatsen påverkar flickor och kvinnor, pojkar och män samt de som identifierar sig på andra sätt.

Jämlikhet

De åtgärder som tillhandahålls inom ramen för Regionens handlingsplan ska inte bara förbättra hälsan utan också bidra till att minska skillnader i hälsa mellan befolkningsgrupper. Forskning visar att personer med sämre socioekonomiska förutsättningar kontaktar primärvården i högre grad än befolkningen i övrigt, trots det är högutbildade patienter överrepresenterade i vården i stort. Det har också visat sig att människor i socialt utsatta situationer har sämre möjligheter att ta till sig och använda hälsoinformation, sämre ekonomiska förutsättningar, bristande socialt stöd samt lägre motivation eller tilltro till sin egen förmåga att påverka sin hälsa i jämförelse med andra grupper. Det är viktigt att hälso- och sjukvårdens förebyggande arbete genomsyras av ett jämlikhetsfokus för att inte omedvetet bidra till motsatt effekt där skillnader i hälsa ökar².

---

² Förebygga för att överbrygga, Vårdanalys 2016:4

Modell för jämlikt förebyggande arbete inom hälso- och sjukvård

Ett sätt att belysa hälso- och sjukvårdens förebyggande arbete ur ett jämlikhetsperspektiv är att dela upp arbetet i två delar; arbetets *täckningsgrad* och *behandlingseffekt*. Med täckningsgrad avses andel personer med ohälsosamma levnadsvanor som nås av vårdens förebyggande arbete. Behandlingseffekt avser förändringen i levnadsvanor inom denna grupp.

Det samlade resultatet av hälso- och sjukvårdens förebyggande arbete beror både på arbetets täckningsgrad och på dess behandlingseffekt. En grundförutsättning för en jämlik hälso- och sjukvård är att det inte uppstår omotiverade skillnader i något av de fyra stegen. Det innebär att alla befolkningsgrupper nås i samma utsträckning, att personer identifieras och erbjuds behandling utifrån förekomsten av ohälsosamma levnadsvanor samt att behandlingen i tillräcklig utsträckning anpassas utifrån individuella förutsättningar.³

³ Förebygga för att överbrygga, Vårdanalys 2016:4

DELMÅL 1. ÖKAD UTBILDNINGSNIVÅ OCH DET LIVSLÅNGA LÄRANDET

Uppdaterad: 2019-02-19

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
1	Bidra till att eleverna klarar grundskolan med godkända betyg och att ungdomarna fullgör gymnasieutbildning			
A		Fler elever går ut skolan med fullständiga betyg	Motverka mobbning	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten, Utvecklingsavdelningen/ FHC). I samarbete med Svenska Kyrkan och Norrbottens Idrottsförbund. Även samarbete med andra i civilsamhället är önskvärt. Samarbete med kommuner är en förutsättning.
B			Bistå skolor med kunskap i att arbeta förebyggande för en förbättrad psykisk hälsa.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ FHC). Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning.
C	Personal inom skolan/ elevhälsan och civilsamhället	Ökat antal utbildade i skolorna, för att främja psykisk hälsa eller förebygga självmord.	Fortbildning och utbildning i specifika metoder inom SAM, som: YAM=Youth Awareness Mental Health ACT=Acceptance Commitment Therapy/Training VIP=Väldigt Intressant Person	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ FHC) i samarbete med Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP). Samarbete med intresserade kommuner och civilsamhället är en förutsättning.
D			Hälsoskolan	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ FHC) i samarbete med fler länsaktörer.

2	En mer sammanhållen elevhälsa (MVC, BVC, elevhälsan, hälsocentral)			
A		Förstärkt lokal samverkan kring barn och ungas hälsa.	Bidra till ett förstärkt samarbete mellan lokala elevhälsan och lokala hälsocentralen.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Utvecklingsavdelningen/FHC). Samarbete med civilsamhället är önskvärt.
3	Bidra till att fler ungdomar, 17-24 år, återvänder till studier eller kommer i arbete			
A			Underlätta för folkhögskolor och studieförbund att stödja individer i att komma in/ tillbaka på arbetsmarknaden.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten) Samarbete med Norrbottens bildningsförbund är önskvärt.
B			Bidra till Coompanion Nords arbete med arbetsintegrerande företag.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten), civilsamhället.
4	Tillgängliggöra utbildning för vuxna som möter länets kompetensförsörjningsbehov och bidrar till en jämlik utbildningsnivå och individens utveckling			
A			Bidra till utveckling av öppna utbildningsplattformar där alla har möjlighet att nyttja dem.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Samhällsplaneringsenheten) i samarbete med LTU, Samarbete med intresserade kommuner och civilsamhället är önskvärt.
B			Samordna den regionala yrkesutbildningen för vuxna i länet, tillhandahålla mötesplatser för samverkan samt prognoser och analyser av arbetsmarknadens behov.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten) i samarbete med de kommunala vuxenutbildningarna.
C			Stödja utvecklingen av Vård- och omsorgscollege (VoC).	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten, Utvecklingsavdelningen/ Utbildningsenheten).

D			Samordna, marknadsföra och utveckla utbudet av yrkeshögskoleutbildningar i Norrbotten.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten) i samarbete med länets utbildningsanordnare, kommunala och privata.
E	Befolkningsgrupper som står utanför eller inte har tillräckliga kunskaper för att delta i det digitala samhället. Äldre, nyanlända och personer med funktionsnedsättning är prioriterade.	Under 2018-2020 leda det regionala arbetet med ett digitalt kompetenslyft för folkbiblioteken.	Stärka och utveckla människors digitala kompetens, vilket är en förutsättning för delaktighet i samhället, utbildning och livslångt lärande.	Region Norrbotten (Avdelningen för Regional utveckling - Kulturenheten/ Regionbiblioteket, Samhällsplaneringsenheten), LTU. Samarbete med civilsamhället är önskvärt.
F	Prioriterade målgrupper är personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter och urfolkets samt personer med annat modersmål än svenska.	Att med läsfrämjande insatser bidra till ökad utbildningsnivå, och ett livslångt lärande.	Arbeta efter den regionala läsfrämjandeplanen och samordna länsgemensamma aktiviteter.	Region Norrbotten (Avdelningen för Regional utveckling - Kulturenheten/ Regionbiblioteket), Kommunerna/ folkbiblioteken i Norrbotten. Samarbete med civilsamhället är önskvärt.
G	Barn och yngre ungdomar		Att barns konstnärliga uttryck och åsiktsbildning stärks. Ett arbete har inletts med att utveckla tjänster på de samiska språken och meänkieli.	Region Norrbotten (Avdelningen för Regional utveckling - Kulturenheten/Regionbiblioteket (Polarbiblio), Kommunerna/ folkbiblioteken i Norrbotten. Aktörer för de samiska språken och meänkieli.

DELMÅL 2. LEVNADSVANOR SOM PÅVERKAR HÄLSAN POSITIVT SKA ÖKA I OMFATTNING OCH BLI MER JÄMLIKA OCH JÄMSTÄLLDA

Arena Boende och närmiljö

Genom hälsofrämjande samhällsplanering erbjuds invånarna lättillgängliga, attraktiva, trygga och säkra livsmiljöer, tillgängliga offentliga utrymmen och sociala mötesplatser, samt en god infrastruktur. Det stimulerar till ökad utomhusvistelse och fysisk aktivitet, samt till ökat socialt deltagande som främjar välbefinnandet. Såväl yngre som äldre i civilsamhället utgör en viktig roll i arbetet med att stödja och inspirera andra människor i närområdet till en hälsosammare livsstil.

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
5	Förbättra förutsättningarna för hälsofrämjande samhällsplanering på lokal och regional nivå			
A		2022: Fler människor är fysiskt aktiva.	Delta i forskning och/eller utveckling för att få fler människor i rörelse i sin närmiljö.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FoL, Regionala avdelningen/Samhällsplaneringsenheten). Samarbete med Norrbottens Idrottsförbund och LTU.
B		2022: Samhällsplanerare i flera kommuner har utbildats och fått ökade kunskaper om hälsofrämjande stadsplanering.	Erbjuda utbildning för samhällsplanerare i hälsofrämjande stadsplanering.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/Samhällsplaneringsenheten, Division Service och Utvecklingsavdelningen/FHC) i samverkan med Länsstyrelsen och LTU. Samverkan med intresserade kommuner andra länsaktörer och civilsamhället är önskvärt.
6	Förbättra förutsättningarna för ett ökat socialt deltagande bland äldre			
A		2022: Fler äldre som deltar i social gemenskap, får kunskap om hälsosam kost och är fysiskt aktiva.	Arbeta för att de äldre i länets alla kommuner, även i byar, ska ha tillgång till sociala mötesplatser där man kan ha gemensam måltid, exempelvis	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/Samhällsplaneringsenheten, Utvecklingsavdelningen/FHC/FoL) i samarbete med LTU.

			<p>matskola och fysisk aktivitet samt kulturaktiviteter.</p> <p>Mötesplatserna ska även vara öppna för andra och motverka ensamhet.</p>	Samverkan med civilsamhället och intresserade kommuner är önskvärt.
B		2022: Sociala aktiviteter, natur- och kulturupplevelser anordnas på fler äldreboenden.	Bidra till att sprida goda exempel på anordnande av sociala aktiviteter med exempelvis fysisk aktivitet, natur- och kulturupplevelser på äldreboenden.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC/FoL) i samarbete med LTU. Samarbete med intresserade kommuner är önskvärt.
7	Stöd till insatser för minskat riskbruk av alkohol			
A		2022: Minskat riskbruk av alkohol	Stödja kommuner i deras arbete med att minska alkoholkonsumtionen bland invånarna.	Länsstyrelsen och Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) Samarbete med intresserade kommuner och civilsamhället är önskvärt.
8	Uppbyggnad av volontärverksamhet för stöd och information till en bättre hälsa			
A		2022: Hälsoguiden testas i pilot där intresse finns.	Pilot i att använda hälsoguiden.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC). Samverkan med civilsamhället är en förutsättning för genomförande.
B	Äldre, vuxna med funktionsnedsättning och med vissa kroniska sjukdomar	<p>2022: Minskad ensamhet och otrygghet och ökad fysisk aktivitet hos de personer som fått hjälp och stöd via volontärverksamheten. Ökad fysisk aktivitet och välbefinnande även hos volontärerna.</p> <p>2022: Fler volontärgrupper etableras i länet, förutsatt att piloten gett positiva resultat.</p>	<p>Studiebesök hos volontärverksamhet i Finland.</p> <p>Kartläggning av intresse för och behov av stödjande insatser (utöver hemtjänstens insatser) samt kartläggning av tjänster som är möjliga att erbjuda.</p> <p>Pilot: Uppbyggande av volontärverksamhet som blir ett komplement till kommunens kärnverksamheter.</p> <p>Unga vuxna, vuxna samt äldre med olika bakgrund rekryteras. De utbildas för sitt uppdrag.</p> <p>Volontärgrupp som hjälper äldre och personer med funktionsnedsättning samt med vissa kroniska sjukdomar till kognitiv stimulans, samt</p>	Region Norrbotten (Närsjukvård, Utvecklingsavdelningen/FHC) Samverkan med civilsamhället och intresserade kommuner är en förutsättning.

			främjande av sociala kontakter och goda levnadsvanor.	
--	--	--	---	--

DELMÅL 2. LEVNADSVANOR SOM PÅVERKAR HÄLSAN POSITIVT SKA ÖKA I OMFATTNING OCH BLI MER JÄMLIKA OCH JÄMSTÄLLDA

Arena Fritid och kultur

Ett inkluderande samhälle där offentliga aktörer, i samverkan med privata aktörer och idéburna organisationer, aktivt främjar socialt deltagande och hälsosamma levnadsvanor med fysisk aktivitet och rörelse för alla. Länets invånare ges, utifrån sina förutsättningar, möjlighet att ta del av naturen och ett varierat fritids- och kulturutbud.

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
9	Bidra till fler alkohol- och tobaksfria insatser och sammanhang			
A		2022: Fler deltar vid tobaks- och alkoholfria fritids- och kulturaktiviteter.	Verka för fortsatta kostnads-, tobaks- och alkoholfria fritids- och kulturaktiviteter för barn/unga upp till 20 år.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/Kulturenheten)

B			Öka samverkan inom tobaks- och alkoholpreventiva arbetet med syfte att skapa en gemensam överblick av metoder/insatser/kampanjer, nätverk och konferenser	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samarbete med Länsstyrelsen som är samordnande aktör.
C		2022: Minskad alkoholkonsumtion hos preventions/promotionsgrupperna.	Kampanjer "Blåa grönt", "Sober October", "Varannan vatten"	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samverkan med Länsstyrelsen som är samordnande aktör Samverkan med civilsamhället är önskvärt.
D		2022: 20 % av de som deltagit har önskat få kontakt med tobaksavvänjare.	Verka för att genomföra kampanj/tävling "Tobaksstopp", som utformats att nå framför allt individer med kort utbildning.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC)
E	Föräldrar och andra vuxna	2022: Minskad alkoholkonsumtion bland unga.	Verka för aktioner/ kampanj mot langning med informationsspridning i samband med högtider och skolavslutning.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samverkan med Länsstyrelsen som är huvudaktör Samverkan med intresserade kommuner, Polisen och civilsamhället är önskvärt.
10 Bidra till ökad fysisk aktivitet och mer hälsosamma matvanor				
A		2022: Fler äldre som är fysiskt aktiva.	Undersöka möjligheterna att få fler äldre att använda broddar. Synliggöra goda exempel i idébank eller liknande.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, ALV/VKE) i samarbete med LTU Samverkan med intresserade kommuner och näringslivet är önskvärt.
B		2022: 75% av barn/unga, vuxna och äldre når rekommendationen för fysisk aktivitet.	Uppmuntran till vardagsmotion genom kampanjer. Undersöka möjligheten till och intresset för att tillgängliggöra information om utbud/platser.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Regionala avdelningen/Kulturenheten) Samverkan med LTU och Norrbottens Idrottsförbund. Även samverkan med andra i civilsamhället samt med intresserade kommuner är önskvärt.
C		2022: Fler äldre som deltar i fritidsaktiviteter, blir mer fysiskt aktiva	Verka för att Senior Sport School anordnas för äldre.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samarbete med LTU och Norrbottens Idrottsförbund/SISU Idrottsutbildarna som är huvudaktör.

		och ökar sin kunskap om ett hälsosamt liv.		Samverkan med intresserade kommuner är önskvärt.
D		2022: 75% av barn/unga når rekommendationen för fysisk aktivitet.	Vid intresse och möjlighet bistå med att sprida kunskap om betydelsen av kravlös rörelseglädje hos barn och unga.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) Samverkan med civilsamhället och elevhälsan/skola, förskola är en förutsättning.
E		2022: -75% från preventions-/promotionsgrupperna barn/unga, vuxna och äldre når rekommendationen för fysisk aktivitet. -Ökat antal utlånad utrustning.	Vid intresse och möjlighet bistå med att sprida kunskap och goda exempel för att uppnå ett utökat antal Fritidsbanker i länet där man kan låna utrustning.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) Samverkan med Norrbottens Idrottsförbund. Även samverkan med andra i civilsamhället är önskvärt. Samverkan med intresserade kommuner är en förutsättning.
F		2022: Fler människor i alla åldrar som äter frukt och grönt.	Uppmuntran till att äta nyttigare genom kampanjer. Undersöka möjligheten till gratis bjudfrukt i butiker. Verka för nyttiga alternativ till godis och fika i samband med fritids- och kulturaktiviteter.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) och Länsstyrelsen. Samarbete med Norrbottens Idrottsförbund och SISU Idrottsutbildarna. Även samverkan med andra i civilsamhället och Näringslivet är önskvärt.
11 Bidra till likvärdiga möjligheter till fritidsaktiviteter och friluftsliv				
A		2022: Fler människor med funktionsnedsättning som kan vistas ute i naturen.	Vid intresse och möjlighet bidra till att möjliggöra friluftsliv i länet för personer med funktionsnedsättning, t.ex. göra stigar, ramper m.m. Möjliggöra sponsring av utrustning.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samarbete med LTU och Länsstyrelsen som är huvudaktör. Samverkan med kommuner är en förutsättning. Samverkan med civilsamhället samt Näringslivet är önskvärt.
B		2022: Friluftaktiviteter anordnas för fler barn/unga.	Vid intresse och möjlighet se över möjligheten att skapa en plattform mellan skolan och civilsamhället gällande friluftslivsaktiviteter för barn/unga under exempelvis skollov.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samarbete med Hälsoskolan. Samverkan med civilsamhället är en förutsättning.

C		2022: -Fler som utövar fritidsaktiviteter. -Fler friska år bland äldre.	Se på möjligheten att stödja initiativ/pilotprojekt för kostnadsfria/subventionerade fritidsaktiviteter riktade till unga, äldre och ekonomiskt utsatta grupper.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Regionala avdelningen/ Kultur-enheten). Samverkan med Näringslivet och civil-samhället är önskvärt.
D		2022: Ökad samhörighet och fler som utövar fysisk aktivitet i mindre orter.	Verka för ökad tillgänglighet till fritids- och kulturaktiviteter ute i länet, <i>främst i de mindre orterna</i> .	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Regionala avdelningen/Kulturenheten Samverkan med civilsamhället och i dialog med invånare är önskvärt.

DELMÅL 2. LEVNADSVANOR SOM PÅVERKAR HÄLSAN POSITIVT SKA ÖKA I OMFATTNING OCH BLI MER JÄMLIKA OCH JÄMSTÄLLDA

Arena Skola och utbildning

En hälsofrämjande förskola och skola där barnen är delaktiga och där de aktörer som är involverade i barnens och de ungas hälsa samverkar i högre grad. Hälsosam kost prioriteras och barnen uppmuntras aktivt till dagliga inslag av fysisk aktivitet. Detta kan ske genom aktiv transport till och från skolan, som en integrerad del i all undervisning, på rasten och i anslutning till skoldagen. Även inom vuxenutbildningen får studerande kunskaper om hälsosamma levnadsvanor.

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
12	Stöd till hälsofrämjande skolutveckling			

A	All personal samt ledningen i förskola och skola.	2022: Eleverna i skolan ökar sitt välbefinnande (fysiska, psykiska, sociala, existentiella).	Kartläggning gällande behov av och förutsättningar för hälsofrämjande skolutveckling. Vid intresse bidra till utbildning av rektorer, förskollärare och lärare samt övrig personal inom förskola och skola om hälsofrämjande levnadsvanor och hur hälsa kan integreras i verksamheten (hälsofrämjande skolutveckling).	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) genom Hälso skolan.
B	All personal samt ledningen i förskola och skola.	2022: -Hälsosammare levnadsvanor kopplade till övervikt och fetma bland unga i de aktuella skolorna. -Förbättrad fysisk och psykisk hälsa hos skolelever.	Se över möjligheten att bidra till att fler skolor i länet anordnar pulshöjande aktiviteter, pausgymnastik samt skolyoga för elever, för att förbättra den fysiska och psykiska hälsan. Vid intresse och möjlighet bidra till arbetssätt för att stärka elever och förbättra deras levnadsvanor. Se över möjligheterna till, och behovet av, att bidra till utveckling av ämnet Idrott och hälsa.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samarbete med LTU och Hälso skolan. Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning. Samarbete med Norrbottens Idrottsförbund samt andra i civilsamhället är önskvärt.
C		2022: Minskad psykisk ohälsa och ökad fysisk aktivitet hos elever.	Se över möjligheterna till, och behovet av, att bidra till utveckling av ämnet Idrott och hälsa, där man fokuserar om skolidrotten till lekfullt-lärande.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) genom Hälso skolan och i samarbete med LTU. Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning.
D		2022: Hälsosammare kostvanor bland barn/ unga.	Verka för bra lunch, mellanmål, utflyktsmat, "fika", samt hälsosamma alternativ på elevfikat.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samverkan med Hälso skolan. Samverkan med Norrbottens Idrottsförbund. Även samverkan med andra i civilsamhället är önskvärt.
13 Öka kunskaperna om levnadsvanor bland vårdstuderande på universitet samt andra vuxenutbildningar				
A	Hälso- och sjukvårdsstuderande.	2022: All hälso- och sjukvårdspersonal utgår från ett hälsofrämjande perspektiv med patienten som en aktiv part i sin vård, omvårdnad och rehabilitering.	Undersöka möjligheterna att utöka moment om levnadsvanors påverkan på hälsan hos vuxna personer inom all utbildning för hälso- och sjukvårdspersonal som LTU bedriver.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ Utbildningsenheten, OLIN, HR-avdelningen, ALV).
B	Vuxenstuderande	2022: Fler utbildningsinsatser genomförs i länet.	Utforska möjligheterna till att utbildning om levnadsvanor ges till vuxenstuderande på exempelvis Komvux, folkhögskolor, studieförbund.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC).

				Samverkan med intresserade kommuner och civilsamhället är önskvärt.
C	Vuxenstuderande med utländsk bakgrund	2022: Fler utbildningsinsatser genomförs i länet	Utforska möjligheterna till att utbildning om levnadsvanor och munhälsa ges till vuxenstuderande på exempelvis SFI.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, FTV) Samverkan med intresserade kommuner och civilsamhället är önskvärt.
14 Alkohol- och tobakspreventiva insatser				
A		2022: -Tobaksfri Duo utökas till fler gymnasieskolor i länet. -Fler har slutat med tobak inom socioekonomiskt utsatta grupper.	Utöver erbjudande om Tobaksfri Duo i åk. 6-9 också erbjuda breddinförande av Tobaksfri Duo i intresserade gymnasieskolor, med fokus på praktiska program. Insatsen utvärderas med särskilt fokus på socioekonomi.	Region Norrbotten (Folk tandvården, Utvecklingsavdelningen/FHC, OLIN), vissa intresserade skolor.

DELMÅL 2. LEVNADSVANOR SOM PÅVERKAR HÄLSAN POSITIVT SKA ÖKA I OMFATTNING OCH BLI MER JÄMLIKA OCH JÄMSTÄLLDA

Arena Arbeta och försörjning

Ett samhälle där arbetsgivare och andra aktörer från offentliga, privata och idéburna organisationer – enskilt och tillsammans med andra – tar ett ökat ansvar för att skapa hälsosamma arbetsplatser och hitta sätt som stimulerar de som är i arbete, liksom de som är sjukskrivna eller i olika former av sysselsättning, till en mer hälsofrämjande livsstil.

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
15 Förebyggande insatser i samverkan med arbetsmarknadens parter				
A		2022: -Minskad långtidssjukskrivning. -En naturlig samverkan mellan berörda aktörer.	Fler förebyggande insatser på hälsocentraler (rehab-koordinator, fysioterapeut, arbetsterapeut, socionom) med fokus på fysiskt och	Region Norrbotten (Primärvården, ALV/HSE) i samarbete med aktuella arbetsgivare och Försäkringskassan.

			psykiskt mående. Samverkan med berörda arbetsgivares rehab-ansvariga (rehab-K + chef).	Samverkan med Norrbottens Idrottsförbund (FaR)
16	Öka kunskaperna om hälsofrämjande och förebyggande arbete hos arbetsmarknadens parter			
A	Anställda och chefer	2022: Snabbare identifiering av ett alkoholriskbruk hos anställda.	Verka för att tydliggöra arbetsgivarens ansvar gällande förhållningssätt till alkoholanvändning.	Region Norrbotten (Företagshälsovården) i samverkan med aktuella arbetsgivares HR-ansvariga
B	De 25 största arbetsgivarna i länet. Även mindre arbetsgivare kan bli aktuella.	2022: -Fler tobaksfria arbetsplatser. -Fler som får gå på Norrbottens hälsosamtal samt får tobaksavvänjning på arbetstid.	Vid intresse och möjlighet bistå företagshälsovården med kunskaper om hälsosamma levnadsvanor samt koppling till utsatta grupper. Verka för fler tobaksfria arbetsplatser samt att anställda ska kunna gå på Norrbottens hälsosamtal liksom tobaksavvänjning på arbetstid.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samverkan med aktuella arbetsgivares företagshälsovårder. Samverkan med civilsamhället är önskvärt.
C	Samtliga intresserade fackförbund.	2022: Utbildning har erbjudits och genomförts till de som visat intresse.	Vid intresse och möjlighet bistå fackförbunden med kunskaper om hälsosamma levnadsvanor.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) i samverkan med intresserade fackförbund.
D		2022: Flera arbetsgivare har tagit fram policys för hur man ska arbeta med levnadsvanor.	Undersöka möjligheten till dialog med arbetsgivare gällande psykisk hälsa och risk- och friskfaktorer som påverkar måendet. Se över om Region Norrbotten kan bidra till att policys eller liknande tas fram hos arbetsgivare gällande levnadsvanor, hur man arbetar med detta.	Region Norrbotten (HR-avdelningen, Utvecklingsavdelningen/FHC, Närsjukvården) i samarbete med intresserade arbetsgivare. Samverkan med civilsamhället är önskvärt.
17	Hälsofrämjande och förebyggande insatser för anställda inom Region Norrbotten			
A	Nyanställd personal inom Region Norrbotten	2022: Obligatoriskt erbjudande till nyanställda.	Verka för att varje nyanställd inom Region Norrbotten ska erbjudas hälsokontroll.	Region Norrbotten (Företagshälsan)
B	Anställda inom Region Norrbotten	2022: Minskat stillasittande.	Erbjuda patienter och anställda miljöer som främjar rörelse och hälsa.	Region Norrbotten (Division Service, HR-avdelningen)

C	Anställda inom Region Norrbotten	2022: Mer attraktiv arbetsplats/-givare och senareläggning av pensionen.	Underlätta för goda levnadsvanor bland personalen.	Region Norrbotten (Division Service, HR-avdelningen)
---	----------------------------------	--	--	--

DELMÅL 2. LEVNADSVANOR SOM PÅVERKAR HÄLSAN POSITIVT SKA ÖKA I OMFATTNING OCH BLI MER JÄMLIKA OCH JÄMSTÄLLDA

Arena Omsorg samt hälso- och sjukvård

En mer individanpassad hälsofrämjande hälso- och sjukvård och omsorg, som aktivt och långsiktigt främjar fysisk aktivitet, hälsosamma matvanor, rökstopp och minskad alkoholkonsumtion. Det sker i möten där individen är delaktig utifrån sina egna förutsättningar och behov. Tillgängligheten till hälso- och sjukvård i länet ökar genom digitala lösningar som utvecklas och anpassas.

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
18	Stödjande system för hälsofrämjande insatser, förebyggande vård och behandling			

A		2022: Vårdprogram eller motsvarande infört.	Undersöka förutsättningarna att införa ett nationellt vårdprogram eller motsvarande för övervikt/ fetma.	Region Norrbotten (Närsjukvård, Läns- sjukvård, Utvecklingsavdelningen/FHC)
B		2022: Vid positivt resultat av utredningen har pilot testats.	Utveckla familjestödsprogram, för att behandla övervikt och fetma.	Region Norrbotten (Närsjukvård)
C	Personal inom Region Norrbotten med patient-kontakter samt verksamhets-strateger/planerare. Personal inom kommuners vård och omsorg samt barnomsorg, skola m.fl	2022: -All personal inom Region Norrbotten med patientkontakter har goda kunskaper om levnadsvanors betydelse för hälsan. -Fler av kommunens personal som möter målgrupperna har goda kunskaper om levnadsvanorna.	Utbildning om alla fyra levnadsvanor. Länssjukvården fokuserar i första hand på tobak och alkohol. Inventering av kommunernas behov av att ta del av Regionens e-learningutbildning	Region Norrbotten (Närsjukvården, Länssjukvården, Folk tandvården) Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning.
D		2022: Medveten och samordnad fördelning av regionala bidrag, nationella överenskommelse- medel.	Folkhälsobidrag, regionala utvecklingsbidrag och forskningsbidrag ut- och omformas för att möjliggöra ansökningar om bidrag till insatser i linje med folkhälsostrategin.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FoL och FHC, Regionala avdelningen/Kulturenheten och Näringslivsenheten, ALV/HSE)
19 Förstärkt tidigt stöd till sårbara grupper/riskgrupper				
A		2022: Fler invånare har slutat använda tobak.	Utbilda fler tobaksavvänjare.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ FHC, OLIN). Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning.
B	Personal inom Region Norrbotten och intresserade kommuner som arbetar med preventions-/promotionsgruppen.	2022: Bättre munhälsa och levnadsvanor hos personer med psykiska och andra funktionsnedsättningar.	Obligatorisk utbildning om levnadsvanor och munhälsa riktad till Regionens personal som möter personer med psykiska och andra funktionsnedsättningar. Se över möjligheten att inventera kommunernas behov av att ta del av Regionens e-learning- utbildning om levnadsvanor och hälsa samt behov av utbildning i munhälsa.	Region Norrbotten (Psykiatri, Utvecklings-avdelningen/FHC, Folk tandvården). Samarbete med intresserade kommuner är önskvärt

C		2021: Hälso- och sjukvården ställer systematiskt frågor om levnadsvanor till riskgrupper.	Inom närsjukvård ställs frågor om levnadsvanor till riskgrupper.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Beställarenheten, Folk tandvården)
D		2022: Länssjukvården har fått in ett bra arbetssätt gällande tobak inför operation.	Säkerställa att patienter erbjuds åtgärd för tobaksstopp.	Region Norrbotten (Länssjukvården)
E	Personal inom Socialtjänstens vård och omsorg samt Regionens hälso- och sjukvård.	2022: Minskat återinsjuknande i stroke och hjärthändelse.	Förbättra sekundärprevention efter stroke och hjärthändelse med fokus på levnadsvanor. Expertgrupperna ges i uppdrag att inkludera levnadsvanorna i sekundärpreventionen.	Region Norrbotten (Närsjukvården) i samarbete med LTU Samarbete med intresserade kommuner är önskvärt
20 Förstärkning av befolkningsinriktade insatser för att främja hälsa				
A		2022: Förbättrad hälsa hos barn och unga.	Verka för att Mödrahälsovården (MHV) och Barnhälsovården (BHV) i hela länet får rätt förutsättningar för att fullgöra basprogrammen och kunna arbeta förebyggande för förbättrade levnadsvanor.	Region Norrbotten (Regiondirektören, Beställarenheten och Närsjukvården)
B	Alla länets 30-, 40-, 50-, och 60-åringar.	2021: 100% inbjudna, 50% deltagande.	Verka för att öka genomförandet av Norrbottens hälsosamtal riktat till länets 30-, 40-, 50- och 60-åringar.	Region Norrbotten (Närsjukvården med stöd av Utvecklingsavdelningen/FHC , Digitaliseringsavdelningen)
C	Åldrar 13-24 år.	2022: Ungdomsmottagningarnas verksamhet når ut mer jämlikt och jämställt.	Undersöka förutsättningarna för att göra ungdomsmottagningarnas verksamhet mer jämlik och jämställd. Stimulera pilot utifrån målgruppsanalys.	Region Norrbotten (Närsjukvården)
D	Åldrar 13-24	Tillgång till ungdomsmottagning i alla kommuner	Nytt förslag på Framtidens ungdomsmottagning: En ungdomsmottagning i tiden.	Region Norrbotten (ALV/HSE)
E	Familjer med små barn och blivande föräldrar.	2022: Fler familjecentraler i länet.	Verkställa beslut om inrättande av fler familjecentraler i länet.	Region Norrbotten (BVC och MVC) Samverkan med intresserade kommuner (Öppen förskola och socialtjänst) är en förutsättning.

F	Skolsköterskor och övrig personal inom Elevhälsan.	2022: Elever och elevhälsopersonal upplever att hälsosamtalet med stöd av enkäten är ändamålsenlig och främjar hälsan. Bättre självskattad hälsa bland elever.	Underlätta för länets elevhälsa att genomföra elevhälsosamtal (förskoleklass, åk 4, åk 7, åk 1 gymn).	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Digitaliseringsavdelningen) i samarbete med länets skolhuvudmän. Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning
G		2022: Vuxna och äldre har fått nya kunskaper kopplade till hälsa och levnadsvanor.	Se över möjligheten att tillhandahålla kunskapsspridning i form av föreläsningar – öppna och riktade - på dagtid och kvällstid med olika teman kopplade till hälsa och levnadsvanor m.m.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Folktandvården, Utv. avdelningen/FHC) i samarbete med LTU och intresserade kommuner
H		2022: -Vid positivt resultat av undersökningen erbjuder kommuner förebyggande hembesök med hälsosamtal -Minskat antal individer med fallfrakturer, trycksår, ofrivillig viktnedgång samt ohälsa i munnen.	Undersöka möjligheten att äldre i länet erbjuds förebyggande hembesök för att säkra hemmet, kombinerat med hälsosamtal.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Utvecklingsavdelningen/FHC) i samarbete med LTU. Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning
21 Digitala verktyg för att främja hälsa				
A		2022: Ungdomar i hela länet kan söka ungdomsmottagning digitalt.	Digital ungdomsmottagning – där unga kan erbjudas samtal/rådgivning via Internet.	Region Norrbotten (ALV/HSE, Digitaliseringsavdelningen, Närsjukvården, Utvecklingsavdelningen/FHC)
B		2022: Ökad tillgänglighet till hälso- och sjukvård i länet genom digitala lösningar.	Digital hälsocentral med en hälsofrämjande profil/tjänster etableras. Analys och utveckling för att säkerställa att utsatta grupper nås, exempelvis de som har god man och saknar BankID.	Region Norrbotten (ALV/HSE, Digitaliseringsavdelningen, Närsjukvården, Länssjukvården, Utvecklingsavdelningen/FHC)
C	Besökare i Regionens väntrum.	2022: Fler har fått hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande information i Regionens väntrum.	Informationsskärmar med hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande information inrättas i alla väntrum inom hälso- och sjukvården.	Region Norrbotten (Digitaliseringsavdelningen, Kommunikationsavdelningen,

				Närsjukvården, Länssjukvården, Folktandvården, Utvecklingsavdelningen/FHC, Division service)
22	Resurs- och kompetensförstärkning för att främja hälsosamma matvanor			
A		2022: Mer hälsosamma matvanor bland befolkningen.	Verka för ökad tillgänglighet till dietister inom Region Norrbotten, bl.a. inom barn- och mödrahälsovården och inom psykiatri. Utbilda vårdpersonal om hälsosamma matvanor.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ Utbildningsenheten. Närsjukvården, Länssjukvården).
B		2022: Ökad kvalitet på mat och måltider i omsorgen av äldre så att sjukdomsrelaterad undernäring förebyggs och för att öka livskvaliteten.	I dialog undersöka hur regionala aktörer kan bidra till att öka tillgängligheten till dietister på läns- och kommunnivå.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ FHC, Närsjukvården)

DELMÅL 2. LEVNADSVANOR SOM PÅVERKAR HÄLSAN POSITIVT SKA ÖKA I OMFATTNING OCH BLI MER JÄMLIKA OCH JÄMSTÄLLDA

Arenaövergripande förslag

Ett ökat fokus på hälsoprevention och hälsopromotion inom offentliga verksamheter och inom civilsamhället. Det görs en resursförflyttning – från att hantera konsekvenserna av sjukdom till att också förebygga uppkomsten. Individer erbjuds lättillgänglig hälsoinformation, stöd till en förbättrad hälsa och ges ökad möjlighet att göra hälsosamma val.

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
23	Hälsosam mat serveras inom offentliga verksamheter			

A	Kostansvariga och upphandlingsansvariga inom kommun (skola, omsorg, äldreomsorg) och Region Norrbotten.	2022: -Hälsosammare matvanor hos preventions-/promotionsgrupperna. -Hälsosammare kost serveras inom Region Norrbotten.	Arbeta för att mer hälsosam mat serveras inom offentlig verksamheter. Inventera och sprida information om befintliga utbildningar. Erbjud ytterligare anpassade utbildningar (inkl. webb) främst för att få genomslag hos särskilt utsatta grupper. Utbudet i Region Norrbottens mat-automater ses över.	Region Norrbotten (Division service, Utvecklingsavdelningen/FHC) i egen verksamhet samt i samarbete med Länsstyrelsen, LRF och Hushållnings-sällskapet. Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning
24 Förstärkt tidigt stöd till sårbara grupper				
A	Vuxna som utövar ett föräldraskap.	-2022: Bättre psykisk hälsa bland barn och unga samt hos de vuxna som fungerar som föräldrar.	Jämlikt och jämställt föräldraskapsstöd – utbildning, gruppverksamhet, rådgivning m.m.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Utvecklingsavdelningen/FHC).i samarbete med LTU och Länsstyrelsen som är huvudaktör
B		2022: -Långsiktiga överenskommelser finns. -Minskat antal självmord. -Förbättrad livskvalitet hos personer med psykisk ohälsa.	Göra långsiktiga överenskommelser kring psykisk hälsa mellan regionala aktörer. Region Norrbotten implementerar överenskommelsen ”Att samverka och handla för psykisk hälsa i Sápmi”.	Region Norrbotten (HSE, Regionala avdelningen/Kulturenheten, Utvecklingsavdelningen/FHC), Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning
C	Personal inom kommuner och Region Norrbotten som kommer i kontakt med personer med psykisk ohälsa.	2022: Förstärkt tidigt stöd till personer med psykisk ohälsa.	Utveckla det systematiska arbetet med tidig upptäckt av psykisk ohälsa. Förstärka och utveckla det tidiga stödet till personer med psykisk ohälsa. Utbilda personal i evidensbaserade metoder.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Hälso- och sjukvårdsenheten, Närsjukvården, Länssjukvården, Folk-tandvården) Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning
25 Omställning till mer hälsofrämjande system av vård, skola och omsorg				
A		2022: -Barn/ unga, vuxna och äldre har gjort förändringar av levnadsvanorna, vilket lett till en förbättrad hälsa. -Vid intresse genomförs pilot i omställning till mer hälsofrämjande system av vård, skola, omsorg.	Verka för att genomföra pilot där exempelvis hälsovägledare anställs för att stärka och utveckla arbetet med levnadsvanor, vid t.ex. hälso-centraler, på äldreboenden, ungdomsmottagningar och skolor. Alternativt Må Bra-center på vissa orter - en lågtröskelmottagning för vägledning och stöd.	Region Norrbotten (Primärvården, Utvecklingsavdelningen/Utbildningsenheten och FHC, HR-avdelningen, VKE, HSE) i samverkan med LTU. Samverkan Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan och civilsamhället är önskvärd för att nå utsatta grupper.

				Samarbete med intresserade kommuner är en förutsättning
B			Se över möjligheten att genomföra pilot i en eller flera kommuner med fokus på fysisk aktivitet och kost. Skapa en regional samverkan för ett samordnat hälsofrämjande arbete bland barn och unga.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Utvecklingsavdelningen/FHC Samarbete med intresserad kommun/er är en förutsättning. Samverkan med Hälso-skolan, Länsstyrelsen och LTU. Samverkan med civilsamhället är önskvärt.
26	Befolkningens levnadsvanor förbättras genom medskapande processer och i dialog med berörda befolkningsgrupper			
A		2022: Mer hälsosamma levnadsvanor bland barn och unga	Dialog och medskapande processer med barn och unga i länet för att stödja utveckling av en mer hälsofrämjande skola utifrån behov.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) genom samarbetet i Hälso-skolan
27	Erbjuda lättillgänglig hälsoinformation			
A		2022: Ökad kunskap om hälsa och levnadsvanor hos målgrupperna.	Framtagning av hälsoinformation på lätt svenska och andra språk	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Hälso-och sjukvårdsenheten, Kommunikationsavdelningen).

DELMÅL 3. NORMER OCH VÄRDERINGAR SOM FRÄMJAR EN BÄTTRE OCH MER JÄMLIK OCH JÄMSTÄLLD FOLKHÄLSA

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
28	Sprida kunskap om demokratiska värderingar			

A		Förbättrat arbete med Mänskliga Rättigheter inom Region Norrbotten.	Organisering av arbetet med Mänskliga Rättigheter ses över.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen, Utvecklingsavdelningen/FHC)
29	Stöd för att aktivt förebygga diskriminering ur ett intersektionellt perspektiv			
A			Aktivt förebygga diskriminering ur ett arbetsgivarperspektiv.	Region Norrbotten (HR-avdelningen)
30	Kompetensstöd som underlättar genomförandet av normreflekterande analyser			
A				
31	Stöd i att synliggöra att könsnormer alltid behöver granskas, utmanas och ifrågasättas			
A	Kan målgruppsanpassas för att passa alla verksamheter, fokus på arbetsliv.		Satsning på maskulinitet och könsnormer	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Regionala avdelningen) Samarbete med civilsamhället är önskvärt.
32	Insatser som bidrar till mer jämlik välfärdsservice – gör jämlikt gör skillnad!			
A	Tjänstemän och vårdpersonal inom Region Norrbotten	Tillhandahålla obligatorisk bemötandeutbildning för Regionens vårdpersonal. På längre sikt även erbjuda personal inom skola och omsorg.	Sprida kunskap om att skapa jämlikt bemötande och ökad tillgänglighet. Gör jämlikt – gör skillnad!	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC och FoL, ALV/HSE, Regionala avdelningen/Kulturenheten), Länsstyrelsen Samarbete med civilsamhället är önskvärt.
B	Personal inom Region Norrbotten och annan intresserad personal med vårdkontakter		Sprida kunskap för att uppnå en mer hälsolitterat organisation.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FoL och FHC) Samarbete med civilsamhället är önskvärt

33	Insatser som bidrar till mer jämställda villkor och förutsättningar i Norrbotten			
A	Strategiska personer i offentlig sektor samt civilsamhälle och Näringslivet	Att nå de nationella jämställdhetspolitiska målen.	Jämställdhetsintegrera Regionens genomförande av Folkhälsstrategin.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC, Regionala avdelningen/Stab) Länsstyrelsen

DELMÅL 4. ALLA KOMMUNER OCH REGIONALA FÖRETRÄDARE ARBETAR SYSTEMATISKT MED FOLKHÄLSA

Nr	Målgrupp	Långsiktigt förväntat resultat	Åtgärd/Erbjudande	Aktör
34	Samordnade regionala insatser som bidrar till ett mer systematiskt folkhälsoarbete på lokal och regional nivå			

A			Formalisera samverkan med civila samhället.	Region Norrbotten (Regionala avdelningen/ Näringslivsenheten) i samarbete med Länsstyrelsen och SEÖN
B	Strategiska personer på lokal och regional nivå i offentlig, privat och idéburen sektor, som ska bistå ett utvecklingsarbete i den egna organisationen.		Utreda förutsättningarna för att tillhandahålla processledarutbildning för folkhälsosamordnare/strateger eller motsvarande	Kommande regionalt samverkansforum för folkhälsa 2018-2022 (fd. NFR:s projektgrupp) Eventuellt i samarbete med LTU. Denna åtgärd kräver samverkan mellan Norrbottens Kommuner, Länsstyrelsen och Region Norrbotten.
C	Strategiska personer på lokal och regional nivå i offentlig, privat och idéburen sektor, som ska bistå ett utvecklingsarbete i den egna organisationen.		Undersöka förutsättningarna för att tillhandahålla löpande teoretisk utbildning i folkhälsa för intresserade politiker och tjänstemän ca: 2 p LTU	Kommande regionalt samverkansforum för folkhälsa 2018-2022 (fd. NFR:s projektgrupp) Samarbete med LTU är önskvärt. Denna åtgärd kräver samverkan mellan Norrbottens Kommuner, Länsstyrelsen och Region Norrbotten.
D	Strategiska personer på lokal och regional nivå i offentlig, privat och idéburen sektor, som ska bistå ett utvecklingsarbete i den egna organisationen.		Tillhandahålla forum för erfarenhetsutbyte och kompetensutveckling	Kommande regionalt samverkansforum för folkhälsa 2018-2022 (fd. NFR:s projektgrupp) Denna åtgärd kräver samverkan mellan Norrbottens Kommuner, Länsstyrelsen och Region Norrbotten.
E	Människor som i sitt arbete möter personer som är i eller riskerar ekonomisk utsatthet		Utbilda ekonomi-vägledare	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/ FHC) i samarbete med Svenska Kyrkan som är huvudaktör.
35	Erbjuda lokala insatser såsom processtöd för strategiskt folkhälsoarbete, dataunderlag och analysstöd			
A	Strategiska personer på lokal och regional nivå i offentlig, privat och idéburen sektor, som ska bistå ett utvecklingsarbete i den egna organisationen.		Analysstöd <i>för att etablera ett</i> systematiskt folkhälsoarbete.	Länsstyrelsen i samarbete med övriga aktörer i kommande regionalt samverkansforum för folkhälsa 2018-2022 (fd. NFR:s projektgrupp)
B	Strategiska personer på lokal och regional nivå i offentlig, privat och idéburen sektor,		Kvalificerat analysstöd <i>för aktörer med ett etablerat</i> systematiskt folkhälsoarbete.	Kommande regionalt samverkansforum för folkhälsa 2018-2022 (fd. NFR:s projektgrupp)

	<p>som ska bistå ett utvecklingsarbete i den egna organisationen.</p>			<p>Denna åtgärd kräver samverkan mellan Norrbottens Kommuner, Länsstyrelsen och Region Norrbotten.</p>
36	<p>Erbjuda sektors- och organisationsövergripande utbildningar för en jämlik och jämställd offentlig förvaltning</p>			
A	<p>Strategiska personer på lokal och regional nivå inom offentlig, idéburen och privat sektor.</p>		<p>Folkhälsoutb. I Folkhälsoutb. II Folkhälsoutb. III</p>	<p>Kommande regionalt samverkansforum för folkhälsa 2018-2022 (fd. NFR:s projektgrupp) Eventuellt i samarbete med LTU och länets folkhälsosamordnare/strateger.</p>
B	<p>Ekonomi- och budgetchefer, controllers m.fl.</p>		<p>Utbildning i genusbudgetering Hållbarhetsredovisning</p>	<p>Region Norrbotten (Ekonomiavdelningen, Utvecklingsavdelningen/FHC och FoL), Norrbottens Kommuner och Länsstyrelsen.</p>
C	<p>Upphandlare och inköpare. Verksamhetsföreträdare/avtalsägare och andra som arbetar med eller berörs av inköp i form av offentlig upphandling.</p>		<p>Bidra till ökad kunskap om hållbara inköp.</p>	<p>Region Norrbotten (Ekonomi- och planeringsavdelningen/Strategiskt inköp)</p>
D	<p>Kommunikatörer på lokal och regional nivå inom offentlig, idéburen och privat sektor</p>		<p>Kommunikationsutbildning om hur man når de mest utsatta grupperna.</p>	<p>Region Norrbotten (Kommunikationsavdelningen) i samarbete med Norrbottens Kommuner, Länsstyrelsen</p>
E	<p>Initialt personal inom regionen och i samverkan med övriga aktörer, med särskilt fokus på de som arbetar med att informera, kommunicera och inspirera.</p>		<p>Stötta kommunikationen av strategin och dess aktiviteter, internt och externt</p>	<p>Region Norrbotten (Kommunikationsavdelningen, Utvecklingsavdelningen/FHC), Norrbottens Kommuner samt Länsstyrelsen i Norrbottens län.</p>
37	<p>Region Norrbottens systematiska arbete för en förbättrad och mer jämlik och jämställd folkhälsa (denna rubrik är inte med i den regionala handlingsplanen)</p>			

A	Personal och barn på förskolan	Breddinförande av hygienarbete i förskolan.	Utbilda hygiensamordnare för skola och förskola	Region Norrbotten (Smittskydd, Utvecklingsavdelningen/FHC)
B	Anställda inom Region Norrbotten	2022: Breddinförande av diplomering	Koncept för hälsofrämjande arbetsplats med certifiering/diplomering	Region Norrbotten (HR-avdelningen i samarbete med Säkerhetsenheten/Närsjukvård)
C	Personal inom hälso- och sjukvården samt tandvården.	-Frågan om våld är en naturlig del i anamnesen. -Regionala och lokala rutiner uppdateras kontinuerligt.	Kontinuerligt utbilda personal inom hälso- och sjukvården samt tandvården om våld i nära relation/patienters våldsutsatthet.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Länssjukvården, Folk tandvården, Utvecklingsavdelningen/FHC, HSE). Samarbete med privata vårdgivare är nödvändigt.
D	Vårdpersonal	Utbildade barnrättsombud finns inom Närsjukvården, Länssjukvården och Folk tandvården.	-Kontinuerligt utbilda vårdpersonal i barns rättigheter i hälso- och sjukvården samt tandvården. -Framtagande av anpassad information om barns rättigheter.	Region Norrbotten (Närsjukvården, Länssjukvården, Folk tandvården, HSE, Utvecklingsavdelningen/FHC) Samarbete med privata vårdgivare är nödvändigt.
E	Patienter och medborgare	En tillgänglig och kompetent hälso- och sjukvård utifrån ett SRHR-perspektiv.	Ett strategiskt, internt arbete med SRHR.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC i samarbete med Länssjukvården, Närsjukvården, Smittskydd)
F	Patienter Vårdpersonal	En jämlik och jämställd hälso- och sjukvård.	Öka hälso- och sjukvårdens kunskaper inom SRHR.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC samt Gruppen för sexuell hälsa).
G	Unga medborgare	En befolkning med tillgång till säker och relevant information om SRHR.	Produktion av material riktade till unga med fokus på SRHR.	Region Norrbotten (Utvecklingsavdelningen/FHC) tillsammans med de övriga tre Regionerna i norr.
H			Öka genomförandet av mammografi och cellprovskontroll	Region Norrbotten (?)
I			Barnvaccinationsprogrammet	Region Norrbotten (ALV/Vårdkvalitetsenheten/Smittskydd)
J	Definierade riskgrupper	Minska sjuklighet och död hos personer i risk.	Vaccinationsprogram för säsongsinfluensa och pneumokocker.	Region Norrbotten (ALV/Vårdkvalitetsenheten/Smittskydd)
K			STRAMA samverkan mot antibiotikaresistens	Region Norrbotten (ALV/Vårdkvalitetsenheten/Smittskydd), Länsstyrelsen
L	Personer som injicerar droger		Lågröskelmottagning med sprututbyte.	Region Norrbotten (ALV/Vårdkvalitetsenheten/Smittskydd)

M			Arbeta systematiskt för sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande arbetsplatser.	Region Norrbotten (HR-avdelningen)
N	Förlossningspersonal		Förbättrad arbetsmiljö på länets förlossningsavdelningar.	Region Norrbotten (Division Service, Facility Management)
O	Vårdpersonal samt logistikpersonal som hanterar stickande/ skärande avfall internt och externt.		Bidra till säkrare arbetsmiljö genom att förhindra stick- och skärskador bland personal.	Region Norrbotten (Division Service, Facility Management)
P		2022: Tryggare medarbetare, minskad sjukfrånvaro – mer attraktiv arbetsgivare. Minskade kostnader för ordningsvakter.	Översyn av regionens arbete med att <i>förebygga</i> hot och våld mot personal/politiker.	Region Norrbotten (ALV/Säkerhetsenheten i samarbete med HR-avdelningen)
Q	Vårdpersonal, Vårdnära service (VNS), vaktmästerierna.	Brännbara avfallet inom Regionen har år 2030 minskat med 30 %	Information och utbildning om i vårdverksamhet och av avfall i allmänhet och vårdavfall i synnerhet.	Region Norrbotten (Division service)
R		2022: Det finns process för destruktion av lustgas i samband med förlossningsvården	Framtagning av riktlinjer för hantering av kemikaliska produkter.	Region Norrbotten (Division service)